

rodní, hospodařící společnost neodpovídá svou strukturou přece oné ideální společnosti, kterou postulujeme — i s Marxem — jako konečné stadium společenského vývoje lidského. Byl by to bezútěšný a nekončící boj proletariátu, kdyby neúprosný boj o život byl podstatou života vůbec; jeho revoluční oběť byla by obětí velmi riskantní, ne-li docela beznadějnou, neboť pak není vůbec zaručeno, že proletariát revolucí skutečně se dostane do situace trvale solidárního a kvalitativně (t. j. mocensky v sociálním a hospodářském postavení) již více se nediferencujícího držitele výrobních prostředků a že se mu skutečně podaří rozumem — systémem — boj o život překonat a převést do koleji prospěšných novému systému . . .

Biologie již opustila všechny základní these Darwinova výkladu vývoje. Jen myšlenka vývoje zůstává, ale je nám nepřístupná vědecky. Nedovedeme vývoj vědecky formulovat. Neznáme jeho zákonů, neznáme jeho cest, nevíme nic o jeho příčinách, nechápeme jeho cíle. Darwin si vývoj představoval mechanicky, řízený v podstatě týmiž náhodnými principy jako je na příklad vývoj ve sluneční soustavě. Dnes jsme si vědomi, že taková formulace je nesprávná, neodpovídá skutečnosti. Museli bychom umět stanovit příčiny takového procesu; Darwin sice formuloval dohadem některé mechanické příčiny vývoje, více však mluvil o účelnosti, raději vykládal vývoj jeho cílem. Tento cíl, účel vývojového procesu určoval však podle svých představ účelnosti. A tak mohl vyložit opravdu všechno — i proč skřivánek zpívá, i proč má osel dlouhé uši atd. Věcně je tedy Darwinovo učení opuštěno, metodicky však zůstává. Jeho způsob myšlení stal se majetkem vědy: dal jí teoretické stanovisko — brýle, kterými biologové vidí živý svět. Darwin tyto brýle ovšem sám nevynalezl. Vypůjčil si je od liberalistických národohospodářů své klasické doby. Od biologie pak vývojové brýle, prohlášené za vědecké, převzaly tak zvané duchovědy — psychologie, sociologie, jazykověda, etika, historie atd. Také Marx a marxisté i přes svou dialektickou metodu je uvítali! V tom je velikost Darwinova vědeckého odkazu. Tu je však zároveň asi také kořen dnešního teoretického úpadku nejen biologie, nýbrž všech věd, které pohodlně prohlížejí svět brýlemi Darwinova broušení. Tu je asi také kořen vši dnešní bídy hospodářské: „la nature va d'elle même“! — Jest jen litovati, že kulturní svět o padesátém výročí Darwinova odchodu si ještě neklade otázku o jeho významu v tomto smyslu a dosud si neuvědomil, že je tu nejvyšší stadium vývoje, člověk, který svým rozumem a svou vůlí chce náhodnosti vývoje vzdorovat a chce sám určovat jeho směr, podle cíle, který si stanovil. Leč Darwin není básník, aby byl dost zajímavý, a pak brýle, které jsme po něm zdělili, zdají se dosud tak pohodlné!

Josef Navrátil.

Nedůvěra k reflexologii

Mám na mysli Bechtěrevovu školu reflexologickou. V. M. Bechtěrev, původně fyziolog, vytkl si za hlavní cíl svých vědeckých snah vytvořit naprosto objektivní psychologii. Tuto psychologii pojmenoval nejdříve „psycho-reflexologií“, potom „objektivní psychologií“ a konečně se trvale rozhodl pro název „reflexologie“ (roku 1917). Tím chtěl

naznačiti naprostou odlišnost své vědy od dosavadní psychologie, jejíž některé směry osobovaly si název objektivní.

Dříve nežli přistoupím k vyličení námitek ruských psychologů proti této reflexologii, povím, v čem Bechtěrev spatřuje zásadní vady dosavadní psychologie a v čem vidí přednosti reflexologie, jak to naznačuje ve třetím vydání svého díla.¹⁾

Ačkoliv současná psychologie se značně obohatila experimentální metodou zkoumání, přece podle Bechtěreva zůstává subjektivní vědou v tom smyslu, že stále spatřuje základní a nezbytnou známku psychické činnosti, jak vlastní, tak i druhých lidí, ve vědomí, a dále, že za hlavní metodu zkoumání psychických pochodů pokládá sebepozorování — introspekci.²⁾

Bechtěrev popírá možnost vystihnouti psychický svět druhého člověka jak přímým, tak i nepřímým sebepozorováním. Takové poznání má hodnotu pouhého usuzování, ale i to se zakládá na analogii se sebou samým a tak nás uvádí v klam.

Podle Bechtěreva nestačí vystižení subjektivních stavů pozorovaných osob ani podle objektivních známek, mimiky, změny činnosti orgánů dýchacích, řeči a chování a jim odpovídajících korelátů psychických, ježto jsou případy, kdy i složité činnosti probíhají automaticky mimo evidenci vědomí. Požadavek Meumannův, prozkoumati na sobě samém, co znamenají psychicky ony objektivní známky, které pozorujeme na jiných osobách, ztěžuje ta okolnost, že nelze vystihnouti ony individuální vlastnosti pozorované osoby, není-li pozorující obdařen přírodou týmiž vlastnostmi ve stejné míře. Jest třeba pamatovati na to, že ze stejných vnějších známek, pozorovaných na řadě lidí, nelze usuzovati na totožnost jejich psychických zážitků a stavů. Z toho pramení obtížnost a subjektivnost i nepřímého sebepozorování. Metodou nepřímého sebepozorování cizího já přizpůsobujeme tomuto cizímu já své vlastní pocity, představy a zážitky, což nás pak přivádí k mylným úsudkům.

Bechtěrev nepopírá však zcela význam sebepozorovací metody, ale vyžaduje, aby její výsledky byly vždy zároveň kontrolovány výsledky metody objektivní.³⁾

Dále obrací se Bechtěrev proti ponětí psychičnosti a vědomí. Pojem psychičnosti jest nejistý a neurčitý. Vysvětlení psychičnosti vědomím nestačí, ježto i ponětí vědomí se vyznačuje stejnou neurčitostí.

Poukazuje na veliký význam nevědoma v psychickém životě.⁴⁾ Subjektivní fakt vědomí není nezbytnou podmínkou v určování našeho poměru k prostředí. Skutečně často poznáváme bez účasti svého vědomí, a to intuitivně, nebo pudově. Tak jsou známy případy vnímání, usuzování a jednání bez doprovodu vědomí, které zatím jest zaměstnáno jinou prací. Sem spadají fakta neuvědoměného tvoření a tvoření ve spánku.

Konečně poukazuje Bechtěrev na to, že v našem subjektivním ži-

¹⁾ Toto vydání, autorem doplněné (poslední za jeho života), vyšlo roku 1924 pod titulem: *Obščije osnovy refleksologii čelověka*.

²⁾ *Ibid.* str. 6, 7, 10 (4. vydání, 1928).

³⁾ *Ibidem*, str. 20—37.

⁴⁾ *Ibidem*, str. 14.